

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(2. del.)

2.

So pa dunajske péstunje vse drugačne. Péstunje prištevam jaz tudi k pedagogom ženskega spola, kajti one vodijo, nosijo in gojé prihodnje človeške moči. Pestunja je na Dunaji, pa tudi kje drugje v družini jako važna oseba. Ona varuje otroka vsega telesnega zla, in kako zanemarjen in zapuščen bi bil marsikteri otrok brez péstunje. Vsaka mati se ne bavi rada z otrokom, posebno če zamore plačati pestunjo. Ubogi mali červiči bi prišli malokrat na prosti zrak, in dunajske pestunje ljubijo prosto naravo, zato hodijo pa tudi z otroki tako rade ven. Seveda ni to njihov poglobiten namen, da se otrok poživi v prostem zraku. Kdor jih je le količkaj opazoval, je videl, da je pestunjo, ki je komaj par korakov prišla od hiše, že srečal moški, in potem hajdi v prater ali kam drugom na eni roki derže otroka, za drugo se pa prijemši vojaka. One so prav ljubeznjive stvarce in vse drugo, samo ponosne niso. Tega gotovo ne vedo, da so pedagoginje, ali tudi za ta naslov se ne brigajo dosti, da imajo le vojaka. Pervo besedo imajo pri njih vojaki z dolgimi sabljami: n. pr. huzarji, ulanci in dragonci; in če teh ni, so zadovoljne tudi z bornim infanteristom. Od emancipacije pa nočejo nič vedeti; ko bi jim kdo to svetoval, na glas bi se mu smejale in rekle: ta pa gotovo ni pri pravi pameti! So tudi zarotene sovražnice vseh koket in izbirčnih deklet, in večidel so le one vzrok, da ostane kako zbiravo dekle na cedilu. Rade puste možem gospodovati, znajo tudi ceniti njihove zmožnosti in moči, in so vesele, da zamorejo ženske pod moževim varstvom biti. Mož je njih ideal, in delajo le na to, da si prihranijo par krajcarjev, da bi enkrat na njegovi strani vživale srečo in radosti zakonskega življenja. Možu dajo rade prednost, ter rekó: tega bi pa jaz ne mogla storiti, kar ti. To je lepa ponižnost, in popolnoma v nasprotju z ono visokostjo, s katero rekó marsiktere druge ženske: „dos kann i a!“

Le škoda, da pridejo večkrat kakemu goljufu in potepuhu v roke, kateri jim izvelece njihovo gotovino, ter jih potem zapusti. Vsak jim obljubi zakon, na kateri so vse nore. Pa namestu, da pride ženitev, se približa pustitev. Ali vse eno, to jim nič ne stori. One naredo tako, kakor pesnik Blumauer poje:

„Sie hängen sich, wenn einer flieht,
Sogleich an einen Andern.“

Odkritoserčne pa so, še celo preveč. One né ljubijo na skrivnem, kakor mnogo emancipiranih dam, ampak pusté celemu svetu vedeti, da imajo častilca. To je na vsak način lepše, nego ravnanje naših eman-

cipiranih, ki očitno rade povzdigujejo se nad moškimi, ali na skrivnem jim je dober vsak, kdor le hlače nosi.

To so v glavnih potezah dunajske pestunje, pedagogi ženskega spola in nasprotnice koket in izbirčnih deklet. Žalibog, da ne umejo slovenskega. Ko bi znale, bi se jako veselile, da se tako lepo piše o njih.

Naznaniti moram pa tudi veselo novico, ktera je stala pred kratkim po časopisih. Ne vem že dobro, ali na Francoskem ali kje drugje, je prišel od ministerstva razglas, da se ne smejo več ženske rabiti pri pošti, kajti poštno delo potrebuje krepkih moči, katerih pa nimajo ženske.

To je seveda le prav prvi začetek, ovirati emancipacijo. Upati se pa vendar sme, da bodo enkrat spregledali ljudje, da tudi za druga dela ženske niso. Mnogi so tega že davno prepričani; ali ti imajo malo vpliva. Ta ideja pa mora prešiniti više kroge, potem smemo še le pričakovatiboljšanja. Pomisliti pa moramo tudi, da vsaka ideja potrebuje mnogo, mnogo časa, da se vkorenini v ljudstvo. Ženske moči so boljši kup od moških. In komur je mari, prihraniti si večih izdaj, ta bode na vsak način raje vzel žensko v službo, kot moža, kjer je le mogoče. Zato so po mnogih večih prodajalnicah, gostilnicah in kavarnah za blagajničarice večidel vmeščene ženske. One pa tudi služijo kot magnet, da vlečejo na se kupovalce in goste.

Neizmerno konkurenco pa delajo ženske moškim pri učiteljstvu. To veselje se jim pa mora kar prepustiti. Kdor količkaj naprej vidi, vé in zna, do katerih mej se zamore to raztegniti. Potem se bo pa ta konkurenca zaletela v steno, hoteč jo prodreti, ali razbila si bo glavo in — mrtva bo. Ženske pripravnice za to katastrofo verlo pripravljajo, učiteljice se fabricirajo kar na debelo. Vsako leto jih izferči od tam cel roj po deželi, da tam sejejo omiko in izobraženost. Ali po raznih avstrijskih provincinah gredo učiteljice še na kmete, le iz Dunaja se umakne maloktera. Vse čakajo tam, kedaj se bo odperla za nje kaka stopinja; in kmalu bodo morali sezidati siromašnico za uboge mlade učiteljice brez službe. Oj, tega se nam še manjka!

Učiteljstvo je za vse dekleta pravo pribežališče, ktere nimajo premoženja. Stariši jim dajo najlepšo doto s tem, da jih pusté, izobražiti se za podučevanje.

Pregovoriti moram tudi par besed o tako imenovanih učenih ženskah. Kaj je to učena ženska? Stari in srednji vek ne poznata tega izraza, in še le najnovejši čas je obogatil človeški govor ž njim. Besedi: „učena“ in „ženska“ sti si seveda v tolikem nasprotji, da ji človek prav težko zveže v eno celoto. Saj pravi tako dobro slovenski pregovor: „Ženska je dolzih las, pa kratke pameti“. Učenost jako težko prebiva pod toliko množico lasi, mora se stiskati in stiskati v kotec, da pri prvi priložnosti uide iz pod lasi. Ali njihova učenost je pa tudi jako poveršna.

Učena ženska zna govoriti o najvažnejših zadevah, zna se tudi prepirati o kakem vednostnem predmetu; ali če se jo vpraša naposled: kaj je pa prav za prav to, o čemur smo se pogovarjali? ne ve dati nobenega pravega odgovora. Učena ženska je najhujša moževa pokora, kakor sem že enkrat dejal. Ona je v stani cel dan sedeti pri knjigi; med tem ko se hoče razpočiti njen otrok od joka v zibeli. Sokrat bi bil še mnogo večji siromak, ako bi bila njegova Ksantipa tudi učena. Pa to ni moglo biti, ker takrat še ni bila učenost tako razširjena, kakor dan danes. Nekdaj so vedili za vse imenitne iznajdbe le učenjaki; zdaj se pa lahko podučijo vsakdo iz časnikov, kaj novega je iznašel ta ali oni učenjak. Pred nekterimi meseci je bil iznajden tako imenovani „telefon“, t. j. neko orodje, ki povzroči, da se sliši natanko to, kar se v daljavi govori. In neki dunajski čevljar je dejal: „To ni nič posebnega. Ko sem bil še jaz „lerbub,“ sem slišal vse angeljce v nebesih peti, kedar me je mojster natepel s knefro. To je bil drugačen telefon!“

Ali ženska učenost bi bila že nekaj koristna, ako bi se učile one potrebnih reči, n. pr. kako se kuhajo jedi, da veljajo polovico tega, kar so do sedaj; ali kako naj se šiva, da se porabi polovico manj sukna, kot do zdaj, ali kaj enacega. Te učenosti bi jim nihče ne zavidal, in vsi možje bi na glas trobili slavo ženski učenosti. Ali pa ko bi ktera izmed njih spisala vsaj kako učeno delo. Pa nič ne dobimo od njih. Kako verno bi jih poslušali, ako bi z ljubeznjivim in sladkim glasom ktera predavala o kaki novi teoriji, n. pr., da je človek nastal iz kamele. To bi ne bilo nič težko dokazati, saj je na svetu toliko ljudi, ki nosijo na herbtu tako gerbo, kot kamela. To jim prepustimo v pre-mišljevanje. Ženske zapazijo tako rade vsako malenkost, one vidijo vsako liso na naši srajci, in stavim kaj, da je preštela vsako kocino na naši bradi, ako smo občevali dalj časa z njo. Iz raznih malenkosti bi jim bilo prav lahko napraviti sklep: človek je postal iz kamele. Njim manjka sicer originalnosti, ali to razmišljevanje bi bilo čisto originalno, in naravoslovje bi moralo nastopiti vso drugačno pot. Zopet moram spomniti na stare čase, na ktere se tako radi spominjajo stari ljudje. Poslušajte, kake nazore so imeli takrat ljudje o ženski učenosti.

Francoski vitezi srednjega veka so dejali: „Moja žena je dovolj učena, ako zna ločiti mojo srajco od suknje.“ — Pa poreko znabiti naše učenjakinje: Kaj se bomo ogledovali na teh vitezi! Ti so bili v omiki še za 400 let zadej. Takrat še niso imeli ljudje pojma o izobraženji. Ti vitezi so bili še barbari z eno besedo. — Dobro! Če tudi niso ti vitezi merodajni, bo pa vendar ta mož, ktereга bom zdaj navedel. To pa ni nihče drugi, kot nemški filozof Kant. Ž njim so se tudi ženske rade pogovarjale o učenih stvareh; ali on jih je vprašal vselej: Kdo pa odgojuje vaše otroke? Pa še eden teh slavnih mož je na moji strani. In

ta je angleški pesnik Milton, ki je spisal slavno epopejo: „Izgubljeni raj“. Tega Milтона so grajali mnogi, zakaj ne pusti svojih hčera učiti se tujih jezikov. On jim je pa odgovoril: En jezik je dovolj za ženske jezike. Pozneje bom imel še priložnost navesti izreke drugih slavnih mož.

Čudna prikazen je pa ta, da tako rade blebetajo v tujih jezikih. Na Nemškem govore vedno po francosko, na Kranjskem pa nemškojejo. „Die deutsche Sproch' ist eine gebildete Sproch', pravijo, „und mit der deutschen Sproch' kommt man überoll hin“! Govore pa le zato nemško, ker slovenskega pravilno ne znajo. Učenosti so jim vzele toliko časa in pa tudi vse veselje do maternega jezika. Čez nekaj let bodo pa znabit drugiče rekle.

Ljudje imajo o nekterih stvareh čudne nazore. Marsikteri so vsi srečni, ako se zamorejo zabavati s kako duhovito žensko. Pomilovati se mora le mož, ki ima tako duhovito damo za ženo. Kar človeka posebno izmodri, je poznanje sveta, ktero si mora sam pridobiti. Ali taka duhovita dama pozna svet le iz romanov. Kaj vedo pač te ženske od njega, ker skoro nikdar ne pridejo od mize in od romanov! Zato se pa tudi z vsemi razmerami seznanj tako poveršno, da je treba le enkrat pihnuti, in takoj se predrugačijo njeni nazori. Zato pravi prav dobro pregovor, da se ženske ravnaajo po vetru.

Kar je res, je pa res, namreč, da se ženski spol veliko hitreje in lažje uči, kakor možki. To mi bo priterdil vsak učitelj. Moški se pa zato tudi bolj temeljito vsega nauče. To je pa tudi res. To vidimo tudi pri skušnjah. Kako tu znajo ženske odgovarjati, med tem ko možki le bolj počasi kaj povedo. To je zato, ker so se ženske kar iz glave vse naučile, možki pa sam preišlja pri izpraševanju. Iz ženskih govore bukve, iz možkih pa misli. Naj bi se vprašalo kako žensko 14 dni po skušnji zopet to, kar poprej, gotovo, da bi jim več jeziček ne tekkel tako urno.

Učenost ne pride pri ženskih nikdar čez polovico, one so tedaj vedno le polučene. Od teh polučeneh se pa ločijo polomikane. To so pa take, ki so postale iz dekel gospe, in pa kuharice, ki služijo nekaj časa pri gospodi. Mislijo, da so omiko iz čebra pile, ako znajo reči: „küß' d' hond“! So pa tudi najhujše zaničevalke onih, ki nimajo omike ali „pildenge“. Kako vihajo z nosom, kako čudno skremžijo obraz, ako jim ni kaj po volji. In zraven kako neumno govore! One so najhujše tiranke svojih poslov. Doma so navadno iz kmetov; ali če so bile dalj časa v mestu, in so prišle za nekaj časa domov, oj potem jim ne diši tam nobena jed, nobena postrežba jim ni po volji, nič, nič jim ni prav. Te gosi hočejo tam vse bolj vediti, kot drugi, saj so bile v mestu in so se tam marsikaj učile. (?) In kako so te gospe (?) ponosne na stan svojega moža. Jaz sem „pejontarca“, pravijo, in migajo z nosom

nad tacimi, ki niso pejomtarce. — Bog daj vsem pamet, kateri je nimajo! Razsvetli te gosi, ki so v človeški podobi!

Kako strašno si človek večkrat pokvari svojo zdravo in naravno pamet! In jaz vprašam h koncu bralce, naj razsodijo, ktera izmed teh dveh žensk ima več pameti: ta, ki se priklanja kot štor, ali ta, ki mi je enkrat vprašala: „Slišite gospod, kaj pa je to pildenga?“

(Dalej prih.)

A.

Matej Ravnikar Poženčan.

Od sebe.

Nikoger na sveti
Svoj'ga ne poznam;
Zato sim jel peti,
Čas kratit' si sam.

Pod Blekam snežnikom
Mi dali ime;
Samote z Vodnikom
Me h petji zbude.

Tako je pel sam od sebe naš Matej Ravnikar II., kateri se je bil v Poženku, vasi Cerkljanske duhovnije na Gorenjskem — od tod imenovan Poženčan — rodil 31. avgusta l. 1802. Za mašnika posvečen l. 1825 je služil za duhovnega pomočnika v Železnikih do l. 1828, na Breznici do l. 1830, v Stari Loki do l. 1831; v Ternji na Notranjskem do l. 1833, na Gori poleg Sodražice do l. 1838, v Semiču do l. 1842; bil duhoven pastir na Selih pri Kamniku do l. 1855, in potem župnik v Predosljih, kjer je umerl 14. februarja l. 1864.

V Poženku — od pognati, poženem, češ, ker so vanj živino poganjali iz pristave nekdanj slovečega Bernekarjevega grada — bivala sta mu roditelja Valentin in Helena zelo ubožna; v košu je neki sinka Matevžka pervikrat v šolo nesel oče — samo v zaupanji na pomoč milega Boga in dobrih ljudi — v Ljubljano. Tukaj se mladi Ravnikar zgodaj vname za slovenščino in duhovstvo po V. Vodniku in M. Ravnikarju I., za ilirščino in sploh slovanščino po dr. J. Zupanu, in l. 1823/4 učenec Fr. Metelkov že jame poskušati se v slovenskih pesmicah, ki jih je donášal učitelju svojemu, na pr. Slavec vjet z naukom: Mladeneč, moj dragi! — Ne upaj si nič; — V naglice sragi — Se vjameš ko tič; Mjavec kresni dan l. 1824 s koncem: Mjavec živel je v nadlogi, — Kakor pravdarjem zdej gré; — Reve mor'jo bit' ubogi, — Druj' povsot jih prehité; Dapnid in Kloa (Idilja); Savični Vili i. t. d. — vse v Bohoričici. V pojasnjenje naj služi nam v prvotni obliki, toda v Gajici, tedanja Ravnikarjeva: